

**RADA
EVROPSKÉ UNIE**

**Brusel 30. června 2009
(OR. en)**

11557/09

**FSTR 61
FC 8
REGIO 30
SOC 412**

PRŮVODNÍ POZNÁMKA

Odesílatel:	Jordi AYET PUIGARNAU, ředitel, za generální tajemnici Evropské komise
Datum přijetí:	26. června 2009
Příjemce:	Javier SOLANA, generální tajemník, vysoký představitel
Předmět:	Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě Šestá zpráva o pokroku v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti

Delegace naleznou v příloze dokument Komise KOM(2009) 295 v konečném znění.

Příloha: KOM(2009) 295 v konečném znění

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

V Bruselu dne 25.6.2009
KOM(2009) 295 v konečném znění

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

Šestá zpráva o pokroku v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti

{SEK(2009) 828 v konečném znění}

OBSAH

1.	Úvod.....	3
2.	Regionální rozměr tvořivosti a inovací.....	4
2.1.	Tvořivost	4
2.1.1.	Rozvoj místní talentové kapacity.....	4
2.1.2.	Přilákání talentovaných osob a návštěvníků	5
2.1.3.	Tolerance	5
2.2.	Inovace	7
2.2.1.	Nové podniky	8
2.2.2.	Stávající podniky	10
2.3.	Závěr	11
3.	Územní soudržnost: stav diskuse.....	12
3.1.	Definice, působnost a rozsah územní soudržnosti.....	13
3.2.	Lepší koordinace a nová územní partnerství.....	14
3.3.	Lepší spolupráce	14
3.4.	Lepší pochopení územní soudržnosti.....	15

ZPRÁVA KOMISE

Šestá zpráva o pokroku v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti Tvořivé a inovativní regiony

1. Úvod

Zpráva se soustředí na tvořivost a inovace, neboť díky nim může Unie ze současné hospodářské krize vyjít rychleji a může být silnější. Z toho důvodu se plán evropské hospodářské obnovy spolu s politikou soudržnosti zaměřují na investice, které zvyšují dlouhodobou konkurenceschopnost EU, např. do podnikání, přístupu malých a středních podniků k finančním prostředkům, lidského kapitálu, IKT, technologie šetrné k životnímu prostředí a energetické účinnosti¹. Tento plán posiluje vazbu politiky soudržnosti na Lisabonskou strategii a v období 2007–2013 zvyšuje důraz na inovace, na něž bylo vyčleněno 85 milionů EUR². Pátá zpráva o pokroku³ zdůraznila, že při regionálním rozvoji mají důležitou úlohu určitá odvětví a hospodářská restrukturalizace. Stávající recese urychlí restrukturalizaci a tvrdě zasáhne některá odvětví a zejména ve finančním odvětví, v odvětví stavebnictví a automobilového průmyslu dojde ke značným ztrátám pracovních míst.

Kromě toho uvedená zpráva tvrdí, že tvořivost a inovace mají významný regionální rozměr⁴. Organizace OECD⁵ zdůrazňuje, že jelikož jsou inovace stále složitější (otevřenější modely inovací, inovace procesů a úloha osvojování si a přizpůsobování se), není možné, aby inovace byly ve všech regionech prosazovány jedinou politikou. Je třeba mobilizovat místní znalosti, aby mohly regiony koncipovat své vlastní systémy inovací a účinněji využívaly znalosti a technologii. V neposlední řadě byl důraz této zprávy inspirován Evropským rokem tvořivosti a inovací.

Hlavním cílem této zprávy je vymezit faktory, které mohou podpořit tvořivost a inovace v rozvinutých i méně rozvinutých regionech. Zpráva se zabývá technologickou inovací, ale také řadou netechnických forem inovace, např. inovací sociální, uměleckou, inovací procesů a inovací služeb.

Regionální údaje, které byly při přípravě této zprávy k dispozici, dosud neodrážejí krizi. Až do roku 2007 úrovně nezaměstnanosti klesaly a rychle se sblížovaly (viz informační přehled 1). Nyní však dramaticky rostou ve Španělsku, Irsku a třech pobaltských státech a podle očekávání se úrovně nezaměstnanosti v roce 2009 budou pohybovat mezi 11 a 17 %, což je více než dvojnásobek ve srovnání s úrovní z roku 2007⁶. V těchto pěti členských státech dojde podle prognózy k hospodářskému poklesu, který ukončí období udržitelného růstu (viz informační přehled 2).

¹ KOM(2008) 876

² SEK(2007) 1547

³ KOM(2008) 371

⁴ Srovnávací tabulka regionálních inovací, 2006, MERIT

⁵ Shrnutí z ministerského zasedání OECD: Budování inovativních regionů, březen 2009

⁶ Hospodářská prognóza, jaro 2009, EK

Zpráva rovněž obsahuje syntézu diskuse o územní soudržnosti, která byla loni zahájena zelenou knihou.

K této zprávě je připojeno 11 informačních přehledů, které mapují a analyzují klíčové ukazatele týkající se tvořivosti a inovací.

2. REGIONÁLNÍ ROZMĚR TVOŘIVOSTI A INOVACÍ

V této zprávě se tvořivostí rozumí formulování nové a užitečné myšlenky⁷ a inovací uplatnění této nové a užitečné myšlenky v praxi. Regionálním rozměrem se rozumí, že myšlenka musí být nová a užitečná pro region. Ve výsledku se analýza vztahuje jak na činnosti, které posouvají hranici znalostí, tak na činnosti, které regionům umožňují, aby se k této hranici přiblížily.

2.1. Tvořivost

Jak vznikají nové a užitečné myšlenky? Navzdory obecně rozšířené představě osamocенého vynálezce vzniká většina nových myšlenek lidskou interakcí, a to zejména interakcí různých a talentovaných lidí. To je jedním z důvodů, proč se žádosti o patenty a kulturní činnosti soustředí do měst. Aby regiony takovou interakci podpořily, je nutné, aby rozvíjely vlastní talentové kapacity, přilákaly talentované osoby a byly tolerantní vůči rozmanitosti.

2.1.1. Rozvoj místní talentové kapacity

Vzdělání a odborná příprava mohou lidem pomoci při rozvoji talentu a tvořivosti. Mezi jednotlivými regiony však přesto přetrvávají velké rozdíly v úrovních vzdělanosti. Podíl absolventů vysokých škol je téměř o 9 % vyšší v regionech, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, a v přechodových regionech⁸ než v regionech konvergenčních (viz obrázek 1). Rovněž účast v celoživotním vzdělávání v konvergenčních regionech značně zaostává za účastí v regionech, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, a je oproti těmto regionům poloviční.

Index *intenzity lidského kapitálu* (HCI) ukazuje váženou kombinaci dosaženého středoškolského a vysokoškolského vzdělání u obyvatelstva ve věku od 25 do 64 let (viz informační přehled 3). Ve většině regionů v Portugalsku, Itálii, Řecku a jižním Španělsku je úroveň nízká, což znamená, že tyto regiony mohou méně podněcovat ke tvořivosti. Rozdíl mezi konvergenčními regiony a regiony, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, činí 9 bodů, snížil se však díky intenzivnějšímu nárůstu počtu osob se středoškolským vzděláním v konvergenčních regionech.

Index HCI v celé EU v období 2000–2007 výrazně vzrostl. Tento vývoj bude pokračovat, jelikož se do pracovního procesu zapojí mladí a lépe odborně připravení lidé. Ženy v rostoucí míře získávají střední a vysoké kvalifikace. Ve skutečnosti jsou mladé ženy v současné době často lépe kvalifikované než mladí muži (viz informační přehled 4).

⁷ *O tvořivosti*, 2008, Ernesto Villalba, Společné výzkumné středisko.

⁸ Postupně zařazované a vyřazované regiony jsou zařazeny do skupiny přechodových regionů, neboť oba typy regionů přijímají přechodnou podporu.

2.1.2. *Přilákání talentovaných osob a návštěvníků*

Region může zvýšit počet talentovaných osob tím, že takovéto osoby přesvědčí, aby se do regionu přistěhovaly nebo jej navštívily. Ačkoli některých regionům či městům mohou pomoci přesuny v rámci země, lze počet talentovaných osob v dané zemi zvýšit pouze jejich přilákáním ze zahraničí. Podíl zahraničních absolventů vysokých škol činí v EU pouze 2 %, zatímco ve Spojených státech je to 6 % – této úrovně dosáhlo pouze osm regionů EU. Přilákat více zahraničních absolventů vysokých škol pomůže navrhovaná modrá karta EU⁹.

Podíl osob v produktivním věku narozených v jiné zemi kopíruje tentýž model jako v případě zahraničních absolventů, vysoký podíl se soustředí v Londýně, Lucembursku, Bruselu a Vídni, kde se každá třetí osoba narodila v zahraničí (viz informační přehled 5), velmi nízké podíly vykazují členské státy střední a východní Evropy. V konvergenčních regionech činí tento podíl pouhých 3 %, v regionech, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, je čtyřikrát vyšší.

Naštěstí pro země a regiony s vysokým odlivem obyvatel většina občanů nezpřetrhá vazby se zemí, v níž se narodili. Některé členské státy například přijímají značný příliv peněžních převodů. Ten je zdrojem silného přílivu kapitálu, jenž se rovná jednomu či více procentním bodů HDP ročně¹⁰, tento příliv by však v důsledku krize mohl ochabnout.

Mnoho občanů EU se již do zemí členských států střední a východní Evropy vrátilo, neboť se zlepšují příležitosti k zaměstnání a mzdy, což je částečně způsobeno politikou soudržnosti a rostoucí nezaměstnaností v některých hlavních členských státech určení. V důsledku toho klesají peněžní převody, tito lidé si však s sebou přinášejí mezinárodní zkušenosti, lepší podnikatelské schopnosti a kontakty. V Irsku a Španělsku v minulosti počet obyvatel klesal, neboť emigrace převyšovala imigraci, ale v posledních letech počet obyvatel roste díky mobilitě uvnitř Společenství a migraci v důsledku vysokého hospodářského růstu a otevřenějšímu postoji.

K podpoře interakce a výměně myšlenek rovněž přispívají služební cesty. Navzdory většímu počtu lepších příležitostí k navázání styku a ke spolupráci prostřednictvím internetu jsou osobní setkání stále velmi žádoucí. Obchodní a vědecké konference nadále přitahují vysoký počet účastníků z celého světa, služební cesty představují pro mnoho měst a regionů důležitý zdroj růstu a zaměstnanosti. Cílem rekreačního cestování není výměna myšlenek, může však přispět k obohacení sociálního života ve městech, a tudíž podpořit tvořivost. Na základě počtu osob ubytovaných v hotelech v poměru k počtu obyvatel (viz informační přehled 6) lze určit některé z nejúspěšnějších destinací služebních cest a také vyvodit, že do členských států střední a východní Evropy přicestuje velmi nízký počet osob.

2.1.3. *Tolerance*

Tolerance odlišného původu a životního stylu pomáhá nejen udržet a přilákat talentované osoby, ale může rovněž vytvořit otevřené prostředí, v němž jsou příznivé podmínky pro tvořivost a je oceňována rozmanitost. V některých zemích však není pro obyvatele příliš příjemné, je-li jejich soused či osoba v nejvyšším voleném politickém postavení osobou s odlišným etnickým pozadím, náboženským vyznáním nebo přesvědčením, sexuální orientací

⁹ KOM(2007) 637

¹⁰ Toky poukázaných peněz do EU a z EU, 2007. Eurostat

či s postižením (viz informační přehled 7). Diskriminace z těchto důvodů je v EU zakázána¹¹. Nicméně na rozdíl od Spojených států a Islandu nebylo více než polovině respondentů v osmi členských státech příjemné, byla-li osoba v nejvyšším voleném politickém postavení osobou s odlišným etnickým pozadím, a respondenti v devíti členských státech si nepřáli, aby zemi vedla osoba s homosexuální orientací.

Přestože respondenti obecně tvrdili, že se domnívají, že diskriminace v jejich členském státě slábne, v 17 členských státech byl podle názoru respondentů alespoň jeden druh diskriminace rozšířenější než před pěti lety. Téměř ve všech členských státech se jednalo o etnickou diskriminaci, ale také o diskriminaci na základě náboženského vyznání, homosexuality či pohlaví. Ačkoli jsou rozvinutější členské státy zpravidla mírně tolerantnější, v některých z nich jsou výsledky stále špatné a rostoucí nezaměstnanost by mohla zvýšit počet případů diskriminace.

Nezaměstnanost rezidentů, kteří se narodili v zahraničí, je ve členských státech EU mnohdy vyšší, často až dvojnásobná či trojnásobná oproti míře nezaměstnanosti osob, které se v dané zemi narodily. Příčinou těchto vysokých úrovní nezaměstnanosti je zčásti nedostatečná znalost místního jazyka a nižší úroveň vzdělání, ale také diskriminace. Vzhledem k tomu, že přistěhovalectví do Unie bude jediný způsob, jak zastavit pokles počtu obyvatel, bude v budoucnosti o to důležitější zajistit, aby migrující osoby a jejich děti měly možnost získat zaměstnání či zakládat podniky¹². Jejich integrace do trhu práce se zlepší prostřednictvím lepšího přístupu k odpovídající odborné přípravě a vyššímu vzdělání¹³.

Pro ekonomiku je obzvláště důležitá stěžejní tvůrčí třída (viz informační přehled 8), jelikož její členové formulují více myšlenek a je pravděpodobnější, že založí nové společnosti, čímž zajistí jak růst, tak vznik pracovních míst¹⁴. Z analýzy je zřejmé, že ve Spojených státech¹⁵ se tato třída soustředí do měst, v nichž žije vysoký počet talentovaných osob, která jsou tolerantní a technicky vyspělá. Do stěžejní tvůrčí třídy patří inženýři, spisovatelé, architekti, vědci, profesori a umělci a další profese, v jejichž rámci vznikají smysluplné nové výrobky, procesy či služby.

V EU je stěžejní tvůrčí třída ve velké míře soustředěna v regionech hlavních měst a kolem nich a v Beneluxu, severských zemích, Irsku a Spojeném království. V těchto regionech je vysoký podíl zahraničních absolventů vysokých škol, dostupných širokopásmových sítí a často velkých měst, což tuto preferenci potvrzuje. Tyto regiony a oblasti velkoměst jsou stále více uznávány za hybnou sílu inovací a mnoho měst se snaží svoji tvůrčí kapacitu zvýšit přilákáním vysoce kvalifikovaných a tvůrčích lidí a vytvořením příznivého prostředí pro inovativní povolání a realizaci různých myšlenek¹⁶. V konvergenčních regionech je podíl stěžejní tvůrčí třídy nižší a ve srovnání s 8% podílem v regionech, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, činí 5 %, což může být zapříčiněno jejich nižším podílem absolventů vysokých škol narozených v zahraničí a méně intenzivním využíváním IKT. V roce 2008 byl přístup k širokopásmovým sítím v konvergenčních regionech na úrovni 32 %, tedy výrazně pod úrovní 57 % v regionech, na něž se vztahuje cíl

¹¹ Článek 21 Listiny základních práv EU

¹² KOM(2008) 394

¹³ Jobs for Immigrants (Pracovní místa pro imigranty), 2008, OECD

¹⁴ Creative class and regional growth (Tvůrčí třída a růst regionů). 2007 R.A. Boschma & M. Fritsch

¹⁵ The Rise of the Creative Class (Vzestup tvůrčí třídy). 2002 Richard Florida.

¹⁶ Konkurenceschopnost evropských velkoměstských regionů www.acre.socsci.uva.nl/

regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, přesto však byla tato úroveň mnohem vyšší než v roce 2004, kdy dosahovala pouhých 8 %.

Obrázek 1: Ukazatele tvořivosti podle typu regionu

Ukazatel	Období	Jednotka	Konvergenční	Přechodové	Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost
Dosažení vysokoškolského vzdělání *	2007	% obyvatelstva ve věku 25-64 let	17	25	26
Účast dospělých ve věku 25-64 let ve vzdělávání a odborné přípravě *	2007	% obyvatelstva 25-64 let	5,1	8,1	11,5
Obyvatelstvo ve věku 15-64 let narozené v jiné zemi *	2007	% obyvatelstva ve věku 15-64 let	2,8	10,3	12,5
Nezaměstnanost	2007	% aktivního obyvatelstva	9,2	8,4	6,1
Vývoj nezaměstnanosti	2000 - 2007	změna v %	-4,6	-3,0	-0,5
Přijezdy do hotelů *	2006-07	Počet příjezdů na jednoho obyvatele	0,7	1,4	1,4
Stěžejní tvůrčí třída *	2006-07	% obyvatelstva ve věku 15-64 let	5,4	6,9	8,3
Přístup k širokopásmovým sítím**	2008	% domácností	32	43	57

* kromě FR9 ** kromě FR9, DE5, DEC, UKD1, UKE1, UKK3, UKM5

2.2. Inovace

Tato zpráva klade důraz na regionální rozměr, avšak inovace mají také rozměr globální. Z výzkumu¹⁷ vyplývá, že EU zaostává za Spojenými státy, tento rozdíl se však začíná snižovat. V EU zejména rychleji roste počet absolventů vysokých škol, výzkumných pracovníků, EU také zaznamenává rychlejší růst v oblasti veřejného výzkumu a vývoje, rizikového kapitálu, přístupu k širokopásmovým sítím a zaměstnanosti ve službách náročných na vědomosti³, rovněž je první z hlediska počtu absolventů přírodovědných a inženýrských oborů, obchodních značek, technologie toků platební bilance a zaměstnanosti ve středně a vysoce vyspělých výrobních odvětvích³.

Nové a užitečné myšlenky lze uvádět do praxe v sociální, kulturní a hospodářské sféře. Sociální inovace může vytvářet lepší modely péče o děti, zdokonalit poskytování domácí zdravotní péče a podpořit udržitelnou dopravu. Na základě kulturní inovace mohou vznikat nové umělecké formy. V hospodářství může inovace snížit využívání energie, zjednodušit procesy a zlepšit koncepci produktů a služeb, přičemž všechny tyto prvky zpravidla podporují produktivitu. V mnoha regionech došlo ke znatelnému růstu produktivity (viz informační přehled 9). Regiony s nejvyšším růstem produktivity se zpravidla nacházejí ve členských státech střední a východní Evropy. Od roku 2000 vzrostla produktivita ve výrobním odvětví a v odvětví služeb v konvergenčních regionech o 2 %, což je dvojnásobek růstu v regionech, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti. Tento růst je umocňován nárůstem vzdělání, lepším a rozsáhlejším využíváním IKT a vyšším přílivem zahraničních přímých investic.

¹⁷ Srovnávací tabulky evropských inovací 2008, 2009, MERIT

Zahraniční přímé investice jsou téměř pro všechny členské státy střední a východní Evropy důležitým zdrojem investic (viz obrázek 3) a toky zahraničních přímých investic v těchto státech dosahovaly mezi roky 2005 a 2007 ekvivalentu více než 3 % HDP ročně. Zahraniční přímé investice však nutně neznamenají vznik nových podniků. V případě většiny zahraničních přímých investic získá zahraniční investor ve společnosti kontrolní podíl. Vyšší růst produktivity v konvergenčních regionech je hlavním důvodem, proč se rozdíl v HDP na jednoho obyvatele výrazně snížil. Rozdíl v zaměstnanosti zůstává od roku 2000 nad úrovní 10 procentních bodů (viz obrázek 4). HDP na jednoho obyvatele v poměru k průměru EU vzrostl v mezi roky 2000 a 2006 o šest procentních bodů, přechodové regiony se tudíž přiblížily k průměru EU na vzdálenost 4 procentních bodů a konvergenční regiony dosahují úrovně 59 %, což je blíže k prahové hodnotě 75 %, nicméně stále pod ní (viz informační přehled 2).

2.2.1. Nové podniky

Nové myšlenky bývají často realizovány novými podniky. Může jít buď o začínající podnik založený místním podnikatelem nebo za použití přímých zahraničních investic. Začínající podniky jsou klíčem k inovacím. Inovativní nové podniky mohou vyplnit mezeru na trhu a rychle růst (jsou označovány jako „gazely“). Založit začínající podnik však není vždy jednoduché. Podle údajů Světové banky¹⁸ lze snadněji začít podnikat alespoň ve stu jiných zemích než v Německu, Rakousku, Řecku, Španělsku a Polsku (viz obrázek 2). Pouze Irsko a Spojené království patří mezi nejlepších deset zemí.

¹⁸

Doing Business 2009 Report (Zpráva o podnikání, 2009), Světová banka

Obrázek 2: Hodnocení snadnosti podnikání, 2009

Ekonomika	Hodnocení snadnosti podnikání	Zahájení podnikání
Irsko	7	5
Spojené království	6	8
Francie	31	14
Dánsko	5	16
Finsko	14	18
Belgie	19	20
Estonsko	22	23
Rumunsko	47	26
Maďarsko	41	27
Švédsko	17	30
Portugalsko	48	34
Lotyšsko	29	35
Slovinsko	54	41
Slovensko	36	48
Nizozemsko	26	51
Itálie	65	53
Lucembursko	50	69
Litva	28	74
Bulharsko	45	81
Česká republika	75	86
Německo	25	102
Rakousko	27	104
Řecko	96	133
Španělsko	49	140
Polsko	76	145
Pořadí ze 181 zemí.		
Zdroj: Světová banka, Ease of Doing Business Report (Zpráva o snadnosti podnikání, 2009)		

Evropská rada stanovila na jaře roku 2006 tři jasné cíle, tedy zjednodušit, zlevnit a urychlit registraci nové společnosti, avšak do roku 2008 všech těchto cílů dosáhlo pouze devět členských států¹⁹.

Další důležitý způsob, jak podpořit podnikání, spočívá v jeho aktivním prosazování jakožto možnosti kariéry, a to zejména v regionech s vysokou nezaměstnaností (mladých lidí). Podnikatelské vzdělávání by mohlo mladé lidi přimět k tomu, aby své nápady realizovali.

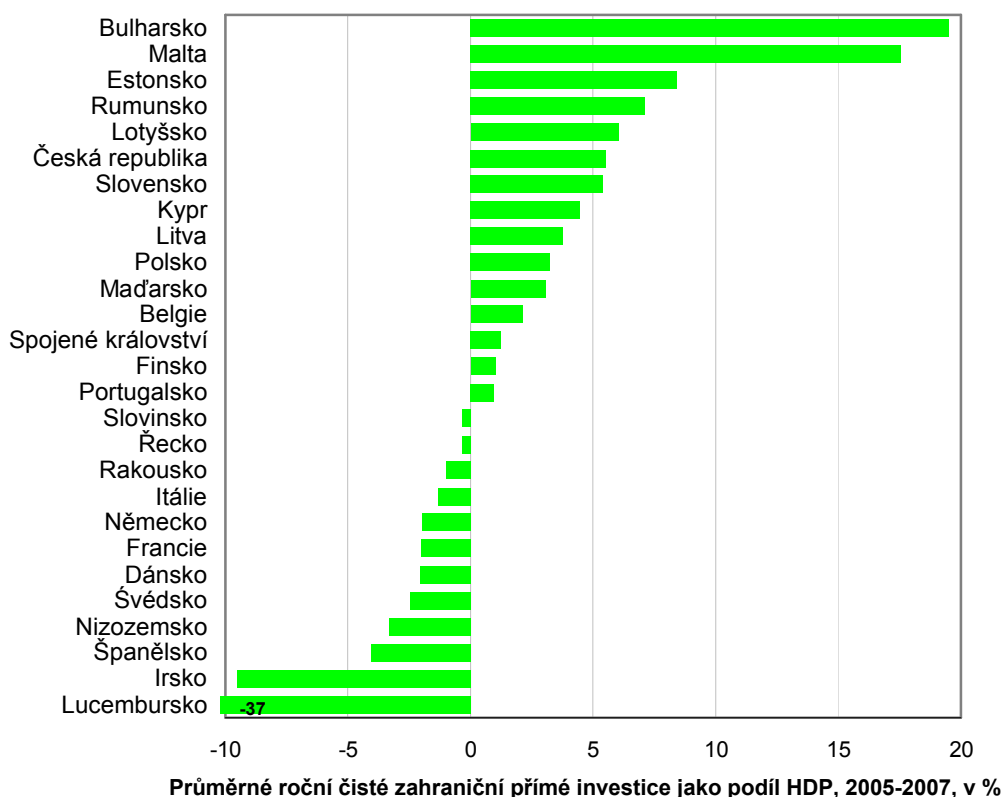
Nové zahraniční podniky bývají často soustředěny v oblasti hlavního města, např. v České republice, na Slovensku, ve Finsku a Portugalsku (viz informační přehled 10). Často se rovněž nacházejí v příhraničních regionech, zejména podél hranic, které jsou nejbližší ke zbývajícím částem EU, např. v západním Polsku a Maďarsku, v severozápadním Rumunsku a ve východní Francii. V letech 2005 až 2007 konvergenční regiony předčily regiony, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, v počtu nových zahraničních podniků na jednoho obyvatele. V důsledku krize poklesne objem zahraničních přímých

¹⁹ http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/start-ups/startups2008.pdf

investic a počet nových zahraničních podniků. Z výzkumu²⁰ vyplývá, že regionální politiky ve srovnání s politikami celostátními lépe podporují přelévání znalostí ze zahraničních podniků.

Obrázek 3: Čisté zahraniční přímé investice jako % HDP, 2005-2007

Čisté zahraniční přímé investice v nových členských státech

Jedním z cílů směrnice o službách je usnadnit do konce roku 2009 začátek podnikání v odvětví služeb v jiných členských státech. Tím by se mohly zvýšit zahraniční přímé investice, a to zejména v příhraničních regionech. Nejdůležitější dopad na pracovní místa a začínající podniky v celé Evropě bude zaručen urychleným a úplným provedením uvedené směrnice celostátními, regionálními a místními orgány.

2.2.2. Stávající podniky

Stávající podniky provádějí inovace pomocí výzkumu a vývoje a jiných metod²¹, např. přizpůsobováním technologií, netechnickými inovacemi a novými kombinacemi současných poznatků. Studie²² zdůrazňují, že velké podniky více investují do výzkumu a vývoje

²⁰ Závěrečná zpráva, 2009, DYNREG
http://www.esri.ie/research/research_areas/international_economics/dynreg

²¹ Neglected Innovators (Opomíjení novátoři), 2008, MERIT.

²² Ex. Innobarometer 2007, 2008, Bleskový průzkum Eurobarometru č. 213 a R&D in Europe (Výzkum a vývoj v Evropě), 2009, K. Uppenberg, EIB.

a provádějí více interních inovací, zatímco malé a střední podniky mají menší přístup k finančním prostředkům a zpravidla provádějí méně inovací a své inovační potřeby řeší zadáváním úkolů externím dodavatelům. Rychle rostoucí malé a střední podniky však mohou mít z hlediska inovací ještě silnější dopad, mohou jim však bránit chráněné trhy a jiné překážky.

Výzkum a vývoj je silně soustředěn jak v určitých odvětvích, např. podíl výrobního odvětví činí 80 %, tak v regionech, např. 30 % podnikových výdajů na výzkum a vývoj (BERD - business expenditure on R&D, viz informační přehled 11) je soustředěno v pouhých deseti regionech. Pouze ve 29 regionech investují podniky do výzkumu a vývoje více než 2 % HDP. Ve většině regionů je tento podíl nižší než 1 %. Celkově vynaloží EU na výzkum a vývoj méně finančních prostředků než Spojené státy, některé členské státy se však v určitých výrobních odvětvích Spojeným státům vyrovnají. Výzkumu a vývoje se nicméně týká pouze malý podíl výdajů na inovace.

V regionech, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, dosahují podnikové výdaje na výzkum a vývoj úroveň 1,3 %, což je čtyřnásobek úrovně v konvergenčních regionech. V méně rozvinutých regionech bude mít pravděpodobně šíření technologií více rozhodující úlohu, což dokládá výrazný rozdíl v počtu patentů na jednoho obyvatele – v regionech, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, je podáváno třináctkrát více žádostí o patenty než v regionech konvergenčních.

Obrázek 4: Ukazatele inovací podle typu regionu

Ukazatel	Období	Jednotka	Konvergenční	Přechodové	Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost
Produktivita ve výrobním odvětví a odvětví služeb (PVS)	2006	index EU27=100	63	90	113
Vývoj produktivity ve výrobním odvětví a odvětví služeb	2000-2006	průměrný roční reálný růst produktivity	1,9	1,3	0,9
Zaměstnanost	2007	% obyvatelstva ve věku 15-64 let	59	64	69
HDP/obyvatel (PVS)	2006	index EU27=100	59	95	122
HDP/obyvatel (PVS) vývoj	2000 - 2006	změna indexu v bodech	5,4	5,9	-4,4
Nové zahraniční podniky	2005-07	na milion obyvatel	268	62	225
Změna počtu nových zahraničních podniků	2001-03 - 2005-07	na milion obyvatel	118	-34	-18
Výdaje na výzkum a vývoj v podnikatelském sektoru	2006 *	% HDP	0,36	0,42	1,36

* kromě UKM5 UKM6

2.3. Závěr

Finanční krize a recese posílí úlohu tvořivosti a inovace. Z této analýzy vyplývá, že tvořivost a inovace mají zřetelný regionální rozměr. U většiny ukazatelů, jako je např. stěžejní tvůrčí třída, výzkum a vývoj a intenzita lidského kapitálu, mají regiony, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, dobré výsledky. U jiných ukazatelů, například zahraničních přímých investic a růstu produktivity, však vykazují lepší výsledky konvergenční regiony. Jaké závěry lze z těchto tendencí vyvodit?

Konvergenční regiony mohou ze zahraničních podniků získat více výhod, pokud je začlenění do svých regionálních ekonomik a zvýší svoji absorpční kapacitu. Silné vazby mezi zahraničními podniky a místními dodavateli zvyšují účinnost, místní zaměstnanost a zlepšují přenosy vědomostí. Tyto regiony by měly zvýšit úroveň dosaženého vzdělání a účast v odborné přípravě, čímž se zvýší jejich schopnost vstřebávat nové myšlenky a postupy a budou moci snadněji udržet vysoký růst produktivity.

Kromě toho by se tyto regiony měly snažit více oslovit osoby, které cestují za rekreačními a obchodními účely, například podporou kulturních a tvořivých činností. Tím by se podpořila výměna nových myšlenek a možná také zvýšila přitažlivost regionu pro nové rezidenty a navracející se migrující osoby.

Přechodové regiony zmenšují odstup od regionů, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, přesto však u mnoha ekonomických ukazatelů, např. produktivity a zaměstnanosti, vykazují horší výsledky. Ukazatele týkající se inovací, např. výzkum a vývoj, patenty a lidský kapitál, jsou stále podstatně nižší. Aby tyto regiony přešly od důrazu na hospodárnost k ekonomice založené na inovacích²³, bude nutné, aby zlepšily své podnikatelské prostředí, více investovaly do výzkumu a vývoje, vzdělání a odborné přípravy a do rozvoje základních tvůrčích dovedností.

Regiony, na něž se vztahuje cíl regionální konkurenceschopnosti a zaměstnanosti, by se měly snažit co nejvíce využít vysoký podíl rezidentů pocházejících z jiných zemí, a to tím, že zaručí, že jsou tyto osoby integrovány do trhu práce, a že jim usnadní zakládání vlastních podniků. Aby si tyto regiony nadále udržely konkurenceschopnost na globální úrovni, je třeba, aby zvýšily investice do tvořivosti a inovací a urychlily proměnu nové myšlenky v nový produkt, službu či proces.

Tvořivosti a inovacím svědčí prostředí, v němž jsou přijímány a podporovány nové myšlenky a přístupy. Region, v němž jsou lidé diskriminováni kvůli etnickému původu, přesvědčení, pohlaví, postižení, věku či sexuální orientaci, není pouze méně spravedlivý, ale také méně konkurenceschopný. Proto by všechny regiony měly usilovat o snížení diskriminace, podporu mezikulturního dialogu a větší otevřenost k lidem s odlišným původem či životním stylem.

3. ÚZEMNÍ SOUDRŽNOST: STAV DISKUSE

Podle článku 3 Lisabonské smlouvy je územní soudržnost výslovným cílem budoucí politiky soudržnosti. Kromě toho stávající krize s nesouměrnými územními dopady zvyšuje význam územní soudržnosti v EU a diskuse o této koncepci nabírá spád.

V říjnu 2008 Evropská komise přijala zelenou knihu o územní soudržnosti²⁴, kterou zahájila rozsáhlou veřejnou diskusi o územní soudržnosti a jejích politických dopadech. Komise uvítala 391 reakcí²⁵ včetně příspěvků od všech členských států, od téměř 100 regionálních orgánů, od více než 150 regionálních a místních sdružení jakož i od měst, hospodářských a sociálních partnerů, organizací občanské společnosti, výzkumných ústavů a jednotlivých

²³ Zpráva o globální konkurenceschopnosti 2008-2009, 2008, Světové hospodářské fórum

²⁴ KOM(2008) 616

²⁵ http://ec.europa.eu/regional_policy/consultation/terco/consultation_cs.htm

občanů. Stanoviska k zelené knize o územní soudržnosti byla přijata Evropským parlamentem, Výborem regionů a Evropským hospodářským a sociálním výborem.

Tento oddíl stručně shrnuje klíčové výstupy z konzultace.

3.1. Definice, působnost a rozsah územní soudržnosti

Zelená kniha o územní soudržnosti nenavrhla žádnou definici, ale požádala o ni. Evropský parlament ve své reakci vyjádřil obavu, že bez „společně dohodnuté, sdílené a pochopené definice“ bude obtížné diskutovat o politických dopadech. Někteří respondenti se s touto obavou ztotožnili, jiní tvrdili, že trváním na přesné definici se diskuse zbytečně zpomalí. Z této diskuse naštěstí vzešla všeobecná shoda, pokud jde o cíl a základní složky územní soudržnosti.

Cílem územní soudržnosti je podporovat harmonický a udržitelný rozvoj všech území, a to na základě jejich územních charakteristik a zdrojů.

Byly obecně podpořeny tři základní složky navržené za účelem dosažení tohoto cíle:

- koncentrace (dosažení kritického množství a eliminace nepříznivých externalit),
- spojení (posiluje význam účinného spojení zaostalejších oblastí s centry růstu prostřednictvím infrastruktury a přístupu ke službám) a
- spolupráce (spolupráce bez ohledu na správní hranice s cílem vytvořit synergie).

Respondenti v odpovědích zdůraznili, že územní soudržnost doplňuje a posiluje hospodářskou a sociální soudržnost, a poukázali na skutečnost, že tři základní složky již jsou v politice soudržnosti nepřímo obsaženy. Podle některých respondentů územní soudržnost primárně slouží sociální a hospodářské soudržnosti, podle většiny však jde o širší, horizontální koncept, který se promítá do všech oblastí politiky na všech správních úrovních.

Mnoho přispěvatelů kladlo v souvislosti s územní soudržností důraz na její rozměr solidarity; jiní poukazovali na územní rozměr evropského sociálního modelu. To znamená, že je třeba zohlednit hospodářské a sociální nerovnosti mezi územími na všech úrovních (od úrovně EU po regionální a místní úroveň). Podle mnoha odpovědí má jak z hlediska solidarity, tak konkurenceschopnosti zásadní význam dobrá kvalita života, rovné příležitosti a přístup ke službám obecného zájmu na všech územích.

Menšina respondentů navrhla propojit územní soudržnost s určitým malým počtem zeměpisných rysů, které mohou mít vliv na rozvoj. Respondenti rovněž pro tato území navrhli zvláštní politiky EU a financování či dokonce ucelené strategie EU. Většina reakcí včetně reakcí zřetelné většiny členských států však tvrdila, že tyto rysy samy o sobě nerozhodují o úspěchu či neúspěchu, ani nezohledňují schopnosti členských států a regionů odpovídajícím způsobem politicky reagovat, a tudíž nevyžadují zvláštní zacházení, natož kompenzaci. Tyto reakce potvrzují, že základem politického zásahu a koncepce by měla být sociálně-ekonomická situace jednotlivých území. Kromě toho respondenti zdůraznili, že politika soudržnosti již zajišťuje dostatečnou pružnost umožňující čelit na různých územích různým potížím.

Z mnoha reakcí vyplývá, že různé otázky (např. sociální vyloučení či urbanizace, dostupnost služeb či riziko povodní) vyžadují politické reakce na různých územních úrovních. Tyto územní úrovně se mohou různit od zanedbaných příměstských oblastí po oblasti velkoměst, od povodí po oblasti hor. Při úvahách o potřebě evropské podpory a žádoucí pružnosti při funkčním řešení problémů je třeba zohlednit zásadu subsidiarity.

3.2. Lepší koordinace a nová územní partnerství

Většina příspěvků spojuje územní soudržnost s integrovaným přístupem, víceúrovňovou správou a partnerstvím, což jsou tři cenné prvky politiky soudržnosti. Za přínosné byly označovány zejména iniciativy Společenství jako např. URBAN a program LEADER v oblasti rozvoje venkova. Přesto je však z mnoha odpovědí zřejmé, že by územní soudržnost měla vést k dalšímu zdokonalení územního rozměru při navrhování a provádění politik Společenství. Např. mnoho reakcí požadovalo, aby byla zlepšena koordinace a soudržnost mezi různými nástroji a fondy EU.

Respondenti se jednoznačně shodli, že veřejné politiky na různých úrovních musí zohledňovat své územní dopady, aby se zabránilo protichůdným účinkům. To platí především pro evropské politiky s územním dopadem, např. politiku soudržnosti, dopravní, energetickou a zemědělskou politiku, politiku v oblasti životního prostředí, zaměstnanosti, hospodářské soutěže a výzkumu. Některé příspěvky zdůraznily, že by měl být také zvážěn územní rozměr Lisabonské strategie a strategie z Göteborgu. Bude-li ve fázi formulování politiky zohledněn územní dopad,lepší se synergie a zvýší účinnost. Z toho důvodu je třeba lépe porozumět územnímu dopadu veřejných politik. Ve většině reakcí strany žádají, aby se EU v tomto ohledu ujala klíčové úlohy, např. zkoušením nových způsobů, jak posílit územní rozměr stávajících posouzení dopadů.

Všechny příspěvky se shodovaly v tom, že koordinaci lze zdokonalit také prostřednictvím intenzivnější víceúrovňové správy. Podle převážné většiny respondentů se tím nemění rozložení pravomocí, zejména pokud jde o územní plánování. V mnoha odpovědích byla zdůrazněna důležitá úloha regionálních a místních subjektů – včetně zástupců měst, soukromého sektoru a občanské společnosti – při formulování, provádění a hodnocení politik. Příspěvky vybízejí EU, aby usnadnila přeshraniční územní řízení (např. partnerství měst a venkova, městské regiony, sítě měst), a umožnila tak dosažení kritického množství při poskytování veřejných služeb či rozvoj projektů společného zájmu. Podle řady příspěvků spočívá úloha EU v podpoře institucionální kapacity na různých územních úrovních v rámci politiky soudržnosti, čímž se rovněž zvyšuje účinnost politik, které nejsou financovány z prostředků EU.

3.3. Lepší spolupráce

Tři složky územní spolupráce jsou téměř jednomyslně považovány za klíč k územní soudržnosti a za jednoznačné příklady přidané hodnoty EU. Je důrazně požadováno, aby byla územní spolupráce posílena, a to zvýšením její strategičnosti, ale zároveň i posílením její pružnosti a zjednodušením. V tomto ohledu je vítáno evropské seskupení pro územní spolupráci (EGTC) a je uznán jeho potenciál.

Přeshraniční regiony jsou považovány za laboratoře evropské integrace. Zúčastněné subjekty z přeshraničních aglomerací či přírodních oblastí by například mohly vyzkoušet integrované plány rozvoje a poskytování služeb.

Většina příspěvků zdůrazňuje význam koordinace vnitrostátních a regionálních strategií, předpisů a finančních prostředků přispívajících k udržitelnému rozvoji celých nadnárodních oblastí, jak tomu bylo v případě strategie pro Baltské moře.

EU by měla usnadnit výměnu zkušeností a osvědčených postupů. Je intenzivně podporováno zesílení spolupráce jednotlivých regionů (zejména programy INTERREG C a URBACT), především tvorba sítí a srovnávání způsobů řešení problémů bez ohledu na správní hranice.

Příspěvky vyzývají k lepší koordinaci politiky soudržnosti a vnějších politik, k zesílení evropské politiky sousedství a k využití evropského seskupení pro územní spolupráci také na vnějších hranicích.

3.4. Lepší pochopení územní soudržnosti

Všichni respondenti souhlasili s tím, že je třeba mít k dispozici lepší nástroje pro územní analýzu a ukazatele, aby bylo možné pochopit vývojové tendence jednotlivých území. Koncipování politiky lze zlepšit prostřednictvím zdokonalené analýzy na úrovni NUTS 3, rozvojem tematických analýz zabývajících se migrací či změnou klimatu a zlepšením nástrojů pro posouzení územního dopadu. V tomto ohledu jsou za klíčová aktiva považovány program ESPON a Audit měst.

Komise se nabádá, aby pro účely analýzy doplnila HDP na jednoho obyvatele dalšími ukazateli kvality života (např. ukazateli týkajícími se lidského rozvoje, udržitelnosti, zranitelnosti, dostupnosti služeb).